

ענק כעגנון. עגנון רב התחבולות באופן בו הוא טוהר-פורם את החומרים מהן נבנות החוויות שלנו כקוראים, מפור רמזים שכביכול אינם קשורים, משתמש בריבוי הרבדים בשפה העברית, שזור קטעי 'רכילות' על דמויות משנה, משתמש, מחד, בסמלים, ומאידך, בסיפורי מעשיות ויסודות מאגיים, ועוד ועוד.

למחבר עניין אמיתי בפסיכואנליזה. נראה שהוא חש שליחות מבורכת להטמיע מושגים פסיכודינמיים בהוראת הספרות. אבל מדוע לוותר על הדיון באמצעים הספרותיים? ניתוח ספרותי מעמיק מבוסס קודם כול על קריאה מיומנת של טקסטים, כמו שקורן-מימון עצמו מיטיב לעשות. אגב, קוראי הטקסטים חדי העין ביותר הם כנראה הסופרים עצמם. העיסוק במילים הוא מקצועם (אין פלא שיש סופרים קנוניים המסתיעים מאוד בעצות עמיתיהם בשלב האחרון של תהליך היצירה, טרם ההוצאה לאור).

לדעת, מבקר ספרות המסוגל לשתף אותנו באופן בו היוצר בונה בנו את החוויה של קורא אינו מתרחק מן הפסיכולוגיה – לא של הדמויות ביצירה, לא שלנו כקוראים שקראו לתומם. בידו של המבקר היכולת להצביע על האמצעים הספרותיים כמחוללי חוויה: קודם כול על השפה (על כל האסוציאציות שהיא מעוררת), על ההקשר התרבותי וההיסטורי, על ההקשר ליצירות אחרות של אותו סופר וההשפעות מטקסטים של יוצרים אחרים. ההבנה הפסיכולוגית העמוקה נובעת גם מניתוחי טקסטים וגם מניתוחי האמצעים הספרותיים. את שניהם ניתן לקשור למושגים פסיכואנליטיים, כפי שמדגימה מירב רוט בספרה "מה קורה לקורא" (1). בין השאר היא מנתחת סיפור יוצא דופן של עגנון ("ידידות") ומשלבת בין מושג מרכזי של פרויד (האלבית) לבין הצגת האמצעים הספרותיים של עגנון. ניתוח מעולה של האמצעים הספרותיים הוא אם כן תיווך מעשיר המאפשר נגישות אל 'המעבדה של היוצר'. אפשר, לדעתי, למצוא לכך מקבילות מהאופן בו הדרכה בפסיכותרפיה שופכת אור על הפגישה הטיפולית. הדרכה היא מבט-על, super-vision. כך כתיבה על יצירה ספרותית היא במיטבה מבט-על (מן ההדרכה לא יכול להיות נעדר, מן הסתם, גם המימד הביקורתי...).

נוכח תשוקת המחבר למצוא המחשה בסיפורי עגנון למושגים פסיכואנליטיים, מתבקשת השאלה באיזו מידה עגנון הכיר את כתבי פרויד ובאיזו מידה הושפעה כתיבתו מן הפסיכואנליזה. בספר שלפנינו התשובה נשארת חלקית. מוזכר שעגנון חי בגרמניה (בשנים 1912-1924) ובוודאי נתקל בכתבי פרויד. המחבר מבהיר לנו שעגנון הכיר ודאי את הפסיכואנליזה כפי שחלחלה לתרבות הגרמנית. "גם העיתונות הגרמנית, שעגנון נמנה עם קוראיה, החדירה את הטרמינולוגיה הפרוידיאנית לשיח התרבותי היום-יומי" (עמ' 57). מצוטטים בספר דברי דן מירון, שמבהיר שעל אף שעגנון היה שומר מצוות אורתודוכסי, לא נרתע מתרומתו של פרויד, החילוני הרדיקלי. עגנון, לדעת מירון, היה פתוח לקחת מן המאגר התרבותי כל מה שהיה

9. גרין א. (1980). 'האם המתה'. בתוך: האם המתה. דיאלוג עם "האם המתה". תל-אביב, תולעת ספרים. 2007.
10. גמפל י., ההורים שחיים דרכי. ירושלים, כתר, 2010.
11. שטיינר ג., מסתורים נפשיים: ארגונים פתולוגיים במטופלים פסיכויטיים, נירוטיים וגבוליים. תל-אביב, תולעת ספרים, 2017.
12. ויניקוט ד.ו. (1969). אובייקטים של מעבר ותופעות מעבר. בתוך: משחק ומציאות. תל-אביב, עם עובד, 1995.

יאיר קורן-מימון

יחסי מטפלים-מטופלים ביצירותיו של ש"י עגנון
תל-אביב: רסלינג, 2015, 279 עמ'.

חיים קפלן

סקירה זו מוקדשת לזכרה של ד"ר דורית הופ שנפטרה ביוני השנה. חוקרת ספרות שהרבתה להופיע בכנסים בהם הראתה כמה יכול להעשיר השילוב שהיא עושה בין קריאה ספרותית דקת אבחנה להמשגה פסיכואנליטית.

אהבת האדם שבה וההומור השופע ממנה ניכרו באופן החם והאישי בו נהגה להופיע כמרצה. משקיענית ויסודית עד אין קץ, שרצינותה לא העיבה על יכולתה להיות בהירה, קולחת ומרגשת. יהי זכרה ברוך.

בכוחו של הספר שלפנינו להביא מטפלים דינמיים לעמדה צנועה יותר נוכח המפגש עם כשרונו של סופר כעגנון, היודע לספר במדויק מהם הניואנסים המייחדים את חיי הנפש של הדמות עליה הוא כותב; לספר, מבלי להיות כבול להמשגות סכמתיות ולתבניות תיאורטיות (כפי שנאלצת להיות הפסיכואנליזה בעל כורחה).

לפי התזה שקורן-מימון מציג, ניתן לראות ביצירות של עגנון (שבהן הוא דן) יחסים שבהם יש דמיון ליחסים טיפוליים. כך הוא רואה את מה שקורה לדמויות בסיפור כמהלך המזכיר לו גדילה והתפתחות בתוך טיפול. נקודת המוצא שלו כחוקר ספרות היא אסכולת ביקורת תגובת הקורא (Reader-Response Criticism). גישה זו נותנת מקום לסובייקטיביות של הקורא, לאופן בו זהותו תורמת להבניה שיעשה לטקסט. כלומר, כל קורא קורא בדרכו שלו, בדרך המיוחדת לו. קורן-מימון קושר את התובנות שלו כקורא למושגים פסיכואנליטיים, כמו העברה, עבודת החלום, תהליכי אבל ורגרסיה. בנוסף, הוא מתייחס גם למושגים יונגיאניים, כמו הצל, אינדוידואציה, ארכיטיפ. הכתיבה מפרספקטיבה המזהה בעיקר יחסים טיפוליים מפחיתה את עיסוקו באמצעים הספרותיים המשפיעים בשלל צורות על חווית הקורא. הימנעות זו בולטת במיוחד כשמדובר ביוצר

¹ המדור הקליני, אונ' חיפה.

HKAPLAN@UNIV.HAIFA.AC.IL

"שינוי משמעותי [...] של הגישה החל להתרחש עם חלחול השפעתה של עמדה חדשה שהביאו עמם חוקרים משני תחומים – תיאורית הפסיכולוגיה של האני' ואסכולת ביקורת תגובת הקורא. שתי הגישות החדשות העבירו את כובד המשקל מהמטפל בטיפול ומהיוצר ביצירת הספרות אל הקורא בתהליך הקריאה ואל המטפל בתהליך הטיפול" (עמ' 25). ייתכן שהמחבר התכוון לתרומה של 'הפסיכולוגיה של העצמי' (self psychology) שניתן לאפיין אותה בהעברת הדגש אל המטופל (בעיקר לפוטנציאל הטיפולי של הדיאדה עצמי וזולת-עצמי). במונח "הפסיכולוגיה של האני" נהוג להשתמש כתרגום שמו של הזרם בפסיכואנליזה האמריקאית הנקרא ego psychology. חשוב מזה, הפתיחות בפסיכואנליזה ניכרת במתן דגש גובר והולך לעולמו הרגשי של המטפל, כולל האופן בו המטפל עצמו משפיע על ההעברה ואינו רק מושא לגילויי-העברה, כולל עניין גובר והולך במה שעובר ב-mind של המטפל בין הזמן שהוא מאזין ועד העיתוי בו הוא מפרש.

גילוי נאות – עבודת הדוקטורט גדולת המימדים שכתב קורן-מימון בהנחית פרופ' ניצה בן דב באוניברסיטת חיפה היתה מונחת בחדר העבודה שלי זמן רב. ההיקף העצום הרתיע אותי מלקרוא בה, למרות הכותרת המבטיחה והמסקרנת. קיוויתי שהדוקטורט יהפוך לספר שיהיה תמציתי ונגיש יותר. כשהספר יצא לאור שמחתי לראות שהמחבר הצליח להיפרד מחלקים רבים של עבודת הדוקטורט ובשונה ממחברי דיסטריציות רבים – לא שגה להוציא ספר טרחני ועמוס. ואומנם, זהו ספר קריאה מזמין ונגיש. עם זאת, ניכרים עדיין עקבות הדוקטורט השקדני. בעיקר בולט הצורך החוזר ונשנה להוכיח תזה, כלומר להדגים יחסים כמו-טיפוליים ביצירות עגנון. לא פעם צורך זה כופה על הטקסט פרשנות חד-מימדית. אדגים מניתוחים שהוא עושה לשתי יצירות.

בסיפור "פנים אחרות" מתאר עגנון כיצד רק אחרי שבני הזוג המתגרשים יוצאים מטקס מתן הגט מתפתחת ביניהם הידברות מסוימת שלא היתה מעולם. הבעל מתחיל לדבר כפי שלא נהג לעשות. האישה שותקת וקורן-מימון רואה בשתיקתה אקט טיפולי (משל היא המטפלת הדינמית המנוסה השומרת על אי-התערבות במינון מדויק). והרי ניתן להניח שהשתיקה שלה יכולה לנבוע ממבוכה, או מחשש להיפתח כלפי בעלה אחרי שהגט נחתם סופית ואיתו הסיכוי לתקשורת, או מכעס על כך שרק אחרי שבעלה גירש אותה הוא מוצא בה בת שיח... שלל אפשרויות אלו יכול לעלות בדעת הקורא, דווקא הודות לאופן הגאוני בו עגנון מותיר אותנו, בדרך כתיבתו המיוחדת, באי ידיעה ברורה, בחיפוש מתמיד אחר המתרחש בנפש הדמויות. עגנון, שידע לצייר כל כך הרבה רבדים של רגשות ומשאלות, לרמוז, להסיח את הדעת ולהפתיע – וכך הדמויות מתבררות לנו רק בהדרגה, על כל מורכבותן הבלתי ניתנת לפיענוח מלא. נודה על האמת, האין זה כך בעבודה הטיפולית?

כך גם בניתוח מאיר העיניים שקורן-מימון כותב על הגובלה "תהילה". הוא מתאר תהליך כמו-טיפולי שעוברת אשה

דרוש לאמנותו. מירון גורס שהפסיכואנליזה "בכל זאת נראתה לו שימושית וקבילה כמקור של תובנות שהעמיקו לחדור אל סבך ההתנהגות האנושית, ושל הסברים שהיטיבו ליישב סתירות שנראה כאילו לא היו ניתנות ליישוב" (עמ' 59).

מוזכרת חוקרת ספרות נוספת, מיכל ארבל, שטוענת שעגנון לא קיבל את התפיסה שבתכנים לא-מודעים מוצפנת 'אמת' אותה יש לחשוף. לדבריה, עגנון ראה את משמעות החלום ואת יופיו דרך הצורה בה מעצבים התכנים הלא-מודעים את מעטה ההדחקה עצמו. בהקשר זה אפשר, לדעתי, להצטער על כך שחוקרי הספרות התייחסו רק למושגים פסיכואנליטיים מתקופתו של פרויד, ופחות הכירו תרומות של תיאורטיקנים מאוחרים יותר. לדוגמה, השינוי המהפכני לזמנו שביון הציע: להמיר את המודל הטופוגרפי לפיו המודע נפרד לגמרי מהלא-מודע ולהחליפו באפשרות שהתודעה המודעת והתודעה הלא-מודעת הן היבטים של ישות אחת משתי פרספקטיבות שונות (2). המחבר נותן דרוור לעצמו להפעיל מושגים פסיכואנליטיים כדי לפרש את הטקסטים ואינו מתמודד עם האפשרות שעגנון גם הושפע מן הפסיכואנליזה וגם טרח להסוות השפעה זו. טוב היה עושה המחבר, שבקיאותו בעגנון ומפרשיו מרשימה מאוד, אילו נעזר בעריכה במי שהפסיכואנליזה מוכרת לו היטב. כך היו נחסכות ממנו מעידות. אדגים רק שתיים הלקוחות מתוך ההשוואות שהוא עושה בין ספרות לפסיכואנליזה. הוא כותב "בעוד שהספרות פתוחה כמעט לכל פרשנות המעוגנת בטקסט, הרי שהפסיכואנליזה מוגבלת בעיקר לסיפור אחד – סיפור חייו של המטופל" (עמ' 46). אולי כוונתו היתה למימד הדטרמיניסטי שנקשר לפרויד בתחילת דרכו. אם לא, המושג 'סיפור חיים' מובן לנו כנארטיב של המטופל. סיפור החיים של המטופל איננו נתון קשית. במהלך הטיפול הוא יכול לעבור שינויים מרתקים בזכות התובנות, הזיכרונות המתווספים, העיבוד של יחסי האובייקט המופנמים וההבנה הרטרואקטיבית של המטופל ושל המטפל, מה שפרויד טבע במונח Nachträglichkeit. אין פלא שמושג זה זוכה בעשורים האחרונים לעדנה כמעשיר מאוד את הבנתנו באופן בו אנו מאזינים למטופלים – כלומר עושים הבניה מחדשת של מה שידענו קודם לכן (3).

סיפור החיים של המטופל הוא טקסט הנתון להרבה פרשנויות. ההכרה בהשפעת הסובייקטיבית של המטפל המפרש את הטקסט מערערת גם היא את הטענה על פסיכואנליזה ה"מוגבלת בעיקר לסיפור אחד". בניתוח שקורן-מימון עצמו עושה ליצירה "בדמי ימיה", הוא רואה בכתיבה של הגיבורה תרצה, הכותבת בגיל מבוגר על קורות חייה, תהליך טיפולי. הוא מונה את הפירות של תהליך זה בנפשה של תרצה: "היא משנה את עמדותיה כלפי אירועי העבר, וכך משתנים יחסה כלפי הוריה ואף יחסה כלפי עצמה" (עמ' 25). ובהמשך, השינויים מעצבים מחדש את סיפור חייה, כמו היכולת להודות בטעות שעשתה בבחירת הבעל (עמ' 256). במקום אחר רוצה קורן-מימון להקביל בין פתיחות מבורכת בחקר הספרות לפתיחות מקבילה שחלה בפסיכואנליזה וכותב:

יחסי אהבה כושלים רלוונטי לנו מאוד. כל כך הרבה פונים לעזרתנו בעייתיים: האוהבים שכמו בוכים על כפות המנעול של יחסי האהבה להם ייחלו, שואלים את עצמם ואותנו – מדוע שוב ושוב בחירתם היתה שגויה? או כיצד קורה שהנטישה הפוגענית חוזרת ומתרחשת?

העיסוק האינטנסיבי בחיפוש אחר המניעים העמוקים להתנהגות משותף לסופרים ולנו המטפלים. זהו אזור המפגש בינינו, 'אזור הסחר החופשי', כפי ששמעתי את א.ב. יהושע מכנה את המפגש הפורה בין הספרות לפסיכואנליזה. כמטפלים אנו שואלים עצמנו שוב ושוב: מה זאת אהבה? מה מניע אותה ומה מחבל בה? מה בעומק מניע מטופל להתנהג באופן שהורס את הזוגיות היקרה לליבו, או מה מניע מטופלת להימנעות והתרחקות הפוגעת ביחסים שהיא מנסה ליצור.

עגנון, כאמור, מרתק אותנו בגלל כשרונו להסוות את מניעי גיבוריו ולהעסיק אותנו בחיפוש, כמו חיפוש מבעד לערפל שהוא יוצר במכוון. על כן בולטת בתוך כתביו דוגמה דרמטית השונה מאוד מהסגנון הרגיל שלו ומופיעה ברומן "שירה" (6). מסופר על הרבסט, המרצה מן האוניברסיטה, המפתח יחסים מחוץ לנישואים עם אשה בשם שירה. עם זאת הרומן, הופתעו הקוראים להיווכח שעגנון כותב מהו המשפט שחולף תריסר פעמים במוחו של הרבסט הנתון בסערת היחסים: "בשר נכשרך לא במהרה יישכח" (לקוח מתוך שיר של ש. שלום). ככה? האם בזה האמין הסופר (הדתי האורתודוקסי) טמון סוד ההתקשרות העיקשת של הרבסט לשירה? ואולי לכן לא פורסם הספר אלא רק אחרי מותו של עגנון? כמובן שברומן מופיע גם מופיע המימד הרגשי הטמיר הגורם למשיכה של הרבסט לשירה (5). אבל האזכור התכוף של המשיכה הארוטית הוא מעין הבהוב עז – יחסית לערפול האופייני לכתבתו.

הודות לקריאה בספרו של קורן-מימון אנו נפעמים כיצד עגנון יודע ללמד אותנו פרק מאלף בנושא המורכב כל כך של קשיים ביחסי אהבה. למשל, על האופן בו מחסום בתקשורת רגשית יכול להידרדר עד לגירושים ("פנים אחרות"). או כיצד כישלון של נישואים יכול להיות טבוע בהם כבר מראשיתם ("הרופא וגרושתו"). מעל לכול, ביצירה "סיפור פשוט" – שם אירוני מאין כמוהו, אנו מתוודעים אט אט איך מובל הירשל לוותר על אהבתו (לבלומה המורחקת) ולהינשא למינה (הראויה כביכול). כיצד ההרחקה מאהובתו וכישלוננו לעמוד על דעתו מובילים לדיכודך, למצוקה קשה ולהתפרקות פסיכוטית. כן, אפשר להשתגע מאהבה נכזבת. עגנון, אם כן, רלוונטי לנו מאוד גם בגלל העיסוק המרתק שלו בהפרעות נפשיות עמוקות: שיגעון ב"סיפור פשוט", דיכאון בנובלה "בדמי ימיה", אובססיות ב"רופא וגרושתו".

הרגרסיה של הירשל ב"סיפור פשוט" מתוארת ביד אומן, תוך שזירת אפשרויות מגוונות לסיבות להתפרקות – תורשה? (בעיירה ידעו על כל דוד רחוק או סבא רבא שדעתם נשתבשה); קונפליקט דרמטי מאוד שאי אפשר להכילו ואי אפשר לפתור

מיוחדת זו. אשה ששתקה את סיפור חייה הסבוך עד שפגשה את הדמות הנקראת ביצירה 'המספר'. מה מאפשר לתהליך להתרחש? אנו למדים שתהילה עוברת שינוי – מאז שפגשה במספר היא פתחה בפניו בהדרגה את סגור לבה. קורן-מימון קושר לדמותו של המספר איכויות כמו-טיפוליות. אך הוא אינו מסתפק בזה ומייחס למספר אפילו כוונות טיפוליות, אף שבהמשך הוא משתף אותנו שלמספר מניעים נפשיים משלו להתמסר לאינטראקציה המרתקת עם אשה דתיה המבוגרת ממנו בהרבה (עקב המשבר האמוני אליו הוא נקלע).

בכל טיפול יש היענות של המטופל לקשר, אבל היענות היא מימד אחד מרבים. בטיפול, בשונה מן היצירות שקורן-מימון מנתח, יש הזדמנות יקרת ערך לברר מדוע מסתייג ונרתע המטופל מהיענות לקשר המוצע לו. הלוואי שהטיפולים היו מתנהלים בדומה לאופן בו המחבר מתאר את המתרחש בין הגיבורים ביצירות – באחד מפעם הצורך לדבר, זולתו נענה לו כמאזין מיומן ומלא טאקט והסכר נפרץ...

קורן-מימון נשמע חיובי מאוד בכתיבתו לגבי הפוטנציאל הרגשי של הדמויות עליהן הוא כותב. יש לו כתיבה חומלת, נדמה שמבלי משים הוא רוצה לטפל בנפשות אותן הוא מנתח... נימה חיובית זו בולטת בעיקר בהשוואה לעמדתם של חלק מן המבקרים הרבים אותם הוא מצטט.

אם יורשה לי, דומה שעמדתו אופטימית יותר גם מעמדתו המפוכחת של עגנון... הכתיבה של קורן-מימון מלאת אהבה. אהבה גדולה לעגנון, שיצירותיו מוכרות לו על בוריין, אהבה רבה לספרות וליכולתה המיוחדת להעניק לקוראיה חוויה מוזכרת. מורים לספרות יכולים להיעזר מאוד בספר זה, ביבליותרפיסטים על אחת כמה וכמה – גם בהוראת המקצוע, גם בשדה הטיפולי. פסיכולוגים דינמיים, גם אם לא תמיד יצטרפו לתזה של המחבר, יתעורר בהם התיאבון לחזור ולקרוא טקסטים של עגנון, בעיקר יצירות המופת (שבחלקן עוסק המחבר) ומופיעות בספר "על כפות המנעול" (4). שם זה לקוח מתוך שיר השירים, כיאה לכותרת המשנה של הספר, "סיפורי אהבים". אך עגנון, בשונה מן המשוררת המוכשרת של שיר השירים, אינו נסחף לרומנטיקה. לדעתי, הוא רומז בכותרת זו שהוא בוחר לספר על אהבות שאינן יכולות להתגשם, בבחינת 'מנגד תראה' – לעמוד על הסף מבלי יכולת להיכנס ולהגשים את הפוטנציאל המיוחד. או בלשונו החד פעמית של אלטרמן, להיכנס, אבל "בלי הכוכבים שנשארו בחוץ".

הירשל, הגיבור הטראגי של "סיפור פשוט", אהב את בלומה (היתומה הענייה), אך אולץ להתחתן עם מינה (בת הטובים). תוך כדי חייו עם מינה הוא מוצא עצמו הולך שוב ושוב אל הבית בו מתגוררת הנערה שאהב, מניח ראשו על כפות המנעול ובוכה... ניצה בן דב, בספרה "אהבות לא מאושרות" (5), מראה לנו עד כמה חוזר אצל עגנון הניגון העצוב על יחסי אהבה שיש בהם החמצה, או אכזבה או תסכול ארוטי. אף שאנו חיים בעולם שונה לגמרי מן העיירה היהודית בגליציה, נושא של

ושל נרקיסוס (בגירסתו של אובידיוס). פרויד קיבל השראה כמובן מן המקרא, מן הספרות הקלאסית ועד לסופרים בני זמנו כמו תומס מאן (קראתי שכאשר חגגו לפרויד יום הולדת שבעים הוא ביקש שיזמינו גם את תומס מאן). גם תיאורטיקנים בולטים בני זמננו כמו אוגדן, בולאס, בריטון ואחרים משתפים אותנו בחוב העצום שלהם לשירה ולספרות. אוגדן (7) מספר לנו בפרק על הוראת הפסיכואנליזה על האיכויות המאלפות של קריאת שירה בתוך קבוצת לימוד של טיפול אנליטי. "שכלול היכולת של האדם להיות מודע וער להשפעות הנוצרות כתוצאה מהדרך שבה נעשה שימוש בשפה" (עמ' 84).

אני משער שמוכרים לכל אחד מטפלים מעולים שקריאתם המעמיקה בספרות יפה משפרת מאוד את התמצאותם במפת העולם הפנימי. דומה שלאמירה לפיה הפסיכואנליזה היא האחות הצעירה של הספרות היפה יש יותר ויותר על מה להתבסס, והספר החשוב של קורן-מימון מוסיף לה תוקף. מכאן שאולי ההכשרה של מטפלים, בנוסף לקריאת טקסטים תיאורטיים, טוב לה שתיעזר בעושר וביופי של השירה, הספרות והתיאטרון. כל אחת מאמנויות אלו יודעת להפגיש אותנו בדרכה עם חוויות מיוחדות ולספר לנו משהו חדש על הנפש האנושית.

ספרות:

1. רוט מ., מה קורא לקורא. ירושלים, כרמל, 2017.
2. ביון ו.ר., ללמוד מן הניסיון. תל-אביב, תולעת ספרים, 2004.
3. Faimberg H., Listening to listening. Int. J. Psycho-anal., 77: 667-677, 1996.
4. עגנון ש"י, על כפות המנעול. ירושלים, הוצאת שוקן, 1998.
5. בן דב ג., אהבות לא מאושרות. תל-אביב, עם עובד, 1997.
6. עגנון ש"י, שירה. ירושלים, שוקן, 1971.
7. אוגדן ה.ת., לגלות מחדש את הפסיכואנליזה. תל-אביב, תולעת ספרים, 2004.

אותו? ואולי השיגעון הוא המפלט היחיד, המודע, כדרך בלעדית לחמוק מן הסד הכובל של ציפיות המשפחה והסביבה? ... ביצירה זאת יש מניע נוסף לפגוש את עגנון – להירשל החולה יש גם רופא מטפל, ד"ר לנגזם (באידיש משמעו לאט...). רבים וטובים התמודדו עם השאלה כיצד נתנם הירשל מן הטיפול המאוד לא שיגרתי. חלקם תהו – האם באמת נרפא?! קורן-מימון סוקר שניים-עשר (!) ניתוחים ספרותיים (כולל של א.ב. יהושע ועמוס עוז). לדעתו, הטיפול של ד"ר לנגזם הוא טיפול הוליסטי הפועל בריזמנית בכמה רמות, על כל החושים – המטפל שר שירים למטופל, נוגע בו, מספר לו סיפורים... מרתק, דווקא בגלל שזה כל כך שונה מן ה־setting הטיפולי המוכר לנו.

ההפריה ההדדית בין הספרות לפסיכואנליזה עמדה במרכז של שישה כנסים ארציים שהמדור הקליני יזם באוניברסיטת חיפה. בארבעה מהכנסים התארחו הסופרים שביצירתם עסקנו – דויד גרוסמן, עמוס עוז, צרויה שלו, א.ב. יהושע. לכל יוצר ניתנה הזדמנות לשתף בתגובתו להרצאות ולאופן בו הוא רואה את ההשפעות ההדדיות בין הספרות לפסיכואנליזה. בנוסף, הקדשנו כנס ליצירתו של חנוך לוין ("חנוך לוין מרטיט את לבי") וכנס על השירה כדרך המלך אל הלא-מודע (קראנו לכנס – "תת הכרה נפתחת כמו מניפה"). ראינו בכל פעם מחדש עד כמה מפרה הדיאלוג בין שתי הדיסציפלינות. מה רבה כמיהתם של מטפלים לשמוע ניתוחים של יצירות ספרות ולהאזין ליוצרים עצמם המשתפים בתהליך היצירה. טבעי שרבים מתחילים את הדיון בזיקה בין הספרות ובין הפסיכואנליזה בפרויד עצמו.

גם קורן-מימון מתחיל כך את מסע החקר שלו. נזכור כמה רחבה היתה השכלתם הקלאסית של משכילים ממרכז אירופה, כמה השראה קיבל פרויד מן המיתולוגיה, כולל המיתוסים המכוננים של אדיפוס (כפי שסופוקלס תיאר אותו במחזה שלו)